

Handboek Interprofessioneel werken

**‘Er zijn meerdere ogen nodig
om leerlingen goed te ondersteunen’**

INHOUDSOPGAVE

VOORAF	3
1. ALGEMEEN.....	4
1.1 <i>De visie</i>	4
1.2 <i>Totstandkoming van de procesbeschrijving</i>	4
1.3 <i>Wat levert het op</i>	5
2. INTERPROFESSIONEEL WERKEN IN HET ALGEMEEN.....	7
2.1 <i>Interprofessioneel werken gaat verder dan ‘alleen samenwerken’</i>	7
2.2 <i>Het verschil tussen MDO en interprofessioneel werken</i>	8
2.3 <i>Interprofessioneel werken op de ‘werkplaats’</i>	10
2.4 <i>Succesfactoren voor interprofessioneel werken</i>	11
3. AAN DE SLAG	12
3.1 <i>Het interprofessioneel team samenstellen</i>	12
3.4 <i>Gezamenlijke afspraken</i>	17
Bijlage A. Interprofessioneel werken vanuit Met Andere Ogen.....	19
Bijlage B. Verdieping school – klas – kindniveau.....	21
Bijlage C. Vormen van samenwerking tussen onderwijs en jeugd(hulp)	22
Bijlage D. interprofessioneel team in de praktijk: voorbeelden.....	23
Bijlage E. Handreiking: regie in 7 samenwerkingsstappen	25
Bijlage F. Taart van ambities	26
Bijlage G. voorbeeld schoolprofiel.....	28
Bijlage H. Response to Intervention model (schoolaanwezigheid)	29
Bijlage I. Uitwisseling persoonsgegevens	33

VOORAF

Voor wie

Dit handboek is voor iedereen werkzaam bij of voor gemeenten, scholen en jeugdzorgaanbieders in Twente en wie aan de slag wil met interprofessioneel werken. Voor leerkrachten, intern begeleiders, hulpverleners, consultants, jeugdregisseurs, managers, directeuren, beleidsmedewerkers, bestuurders, et cetera. In deze handreiking spreken we in de “we-vorm”. Hiermee bedoelen we al de hierboven genoemde rollen en organisaties.

Waarover

Dit handboek richt zich op de manier waarop we gaan samenwerken (interprofessioneel werken) rond de leerlingenpopulaties. Dat zijn leerlingenpopulaties waar het gebruik van de jeugdwet lager is dan 40%. Het gaat om ongeveer 90.000 leerlingen in Twente. Daarnaast krijgt ongeveer 10% van de leerlingen ondersteuning vanuit de jeugdwet. Deze 10% krijgt ook vanuit het onderwijs extra begeleiding op het leerproces (ook wel arrangementen genoemd).

Doel van de handreiking

Deze beschrijving - inclusief uitgangspunten en randvoorwaarden - helpt als inspiratie om het proces rondom interprofessioneel werken over Twente te verspreiden. In samenwerking met elkaar de werkwijzen rondom de school, de klas en het kind te verbinden en versterken.

Inspiratiebron

Dit plan heeft zich laten inspireren door het rapport ‘Met andere ogen’. Door René Peeters opgesteld in 2018. In dit rapport wordt beschreven op welke manier de samenwerking tussen onderwijs, zorg en gemeenten kan groeien. Interprofessionele teams en een school – klas – kind benadering staan hierin centraal. Zie voor een korte indruk van het rapport ‘Met andere ogen’ bijlage A.

Lerend netwerk

Dit handboek is een opbrengst van interprofessioneel werken in de praktijk en bouwt voort op de basis van samenwerking die er al is. Op dertien scholen is hier mee aan de slag gegaan. Uiteraard zijn er ook scholen buiten de pilot die hier mee bezig zijn. Vanuit de Twentse Transformatie stimuleren en faciliteren we deze beweging. We willen met deze handreiking professionals ondersteunen om verder te gaan. We zijn een lerende beweging en delen in deze handleiding terugkerende aspecten, zodat we hier regionaal van kunnen leren en op kunnen acteren.

1. ALGEMEEN

Even voorstellen: in deze notitie nemen we jullie mee aan de hand van de familie Twente.

Een groot gezin met 4 kinderen. Sara is 4 jaar (groep 1), Bas is 7 jaar (groep 4), Tina is 13 (brugklas) en Lotte is 17 (Kappersopleiding op het MBO).

1.1 De visie

Snel, goede en passende ondersteuning voor alle jeugdigen in Twente. Ieder kind in zijn of haar omgeving kan zich ontwikkelen met perspectief op een goed leven. Geen enkel kind mag 'tussen wal en schip vallen'. Dat is onze visie. Het gaat om:

- Versterken van de basis (ondersteuning)
- Op tijd de ondersteuningsbehoefte herkennen
- Snelheid in het organiseren van de ondersteuning
- Voorkomen dat school, thuis en hulpverlening verschillende werelden voor het kind zijn. Elkaar tijdig informeren en aansluiten op elkaars benaderingswijze. Voorkomen dat kind en ouders herhaaldelijk hun verhaal moeten vertellen
- De school als dagelijkse verblijfplaats van de kinderen altijd een positie geven in ondersteuningstrajecten
- Vanaf de eerste zorgen (rondom kind – klas- school) integraal kijken vanuit het perspectief van verschillende professionals
- Ondersteuning ook richten op de mensen die betrokken zijn bij deze kinderen en jongeren
- Van het 'hier en nu' een toekomst met kans op een goed leven
- Van 'kind naar de zorg' naar 'zorg naar het kind'
- School - klas - kind benadering

1.2 Totstandkoming van de procesbeschrijving

Deze procesbeschrijving is tot stand gekomen door de ervaringen en kennis die is opgedaan op de dertien deelnemende pilotscholen. De pilotscholen worden ondersteund in het vormgeven van interprofessioneel werken, door drie procesbegeleiders. Zij bewaken het proces, maken afspraken en geven sturing in het gedachtegoed van interprofessioneel werken. Deze ervaringen zijn gebundeld in deze handreiking en kunnen worden gebruikt door alle reguliere scholen in Twente.

De pilotscholen zowel PO als VO, eerste fase

PO	VO
Pax Christi – Overdinkel	Pius X – Almelo
De Step - Almelo	Reggesteyn – Rijssen
De Troubadour- Enschede	Erasmus – Almelo (Pro onderwijs)
De Wendakker/ de Linde – Oldenzaal	Het Stedelijk Vakcollege - Enschede
De Akkerwal – Wierden	
De Akker – Hengelo	
De Peppel – Hellendoorn	
De Fontein – Twenterand	

1.3 Wat levert het op

Het interprofessioneel werken leidt tot preventie in twee richtingen: meer lichte in plaats van zware jeugdhulp en versnelde opschaling bij ernstige problematiek. In de samenwerking tussen onderwijs en jeugdpartners betekent dit dat ondersteuning bijdraagt aan het versterken van de basisondersteuning die scholen bieden. Scholen dragen bij aan het versterken van het preventieve aanbod aan voorzieningen in de wijk of de gemeente. Het programma 'Met Andere Ogen' maakte een inventarisatie van de resultaten die IPW met zich mee kan brengen:

Wat kan de jeugdhulp doen om de basisondersteuning van scholen te versterken?

- Deskundigheidsbevordering van onderwijsprofessionals, bijvoorbeeld rond:
 - het omgaan met specifieke gedrags- of ontwikkelingsproblematiek in de klas
 - het signaleren van opvoed- en opgroevragen van kinderen / gezinnen
 - signaleren en aanpakken van huiselijk geweld en kindermishandeling
 - rouwverwerking
 - gespreksvoering met ouders, enz.
- Observeren van leerlingen in de klas ten behoeve van vroegsignalering of handelingsadviezen aan leerkrachten;
- Consultatie aan leerkrachten;
- Inzicht bieden in mogelijke achtergronden van complex gedrag;
- Ondersteunen van het gesprek met kind/ouders, bijvoorbeeld over veiligheid of zorg;
- Samenwerken rond ziekteverzuim bij leerlingen, door leerplicht, jeugdarts en school;
- Laagdrempelig aanspreekpunt voor ouders met opvoedvragen;
- Preventieve activiteiten voor ouders, zoals opvoedcursussen op school, ouderavonden over opvoedthema's, enz.;
- Preventieve programma's voor specifieke groepen leerlingen, zoals KIES, sociale vaardigheden, weerbaarheid, gezonde leefstijl, faalangstraining, enz. Dit in aanvulling op de preventieve programma's van de school zelf die voor alle leerlingen worden aangeboden;
- Participeren in multidisciplinair overleg in de school om bij zorgen rond een kind of gezin mee te denken over een aanpak en snel hulp te bieden of in te schakelen.

Versterken preventie in de wijk in samenwerking met onderwijs

- Scholen kunnen primair hun gebouw aanbieden voor preventieve activiteiten van de jeugdhulp. Daarmee wordt de toegang voor ouders laagdrempeliger. Ook kunnen zij die activiteiten gezamenlijk aanbieden.
- Daarnaast kan de jeugdhulp meer gebruik maken van de signalen, kennis en ervaring van scholen over kinderen/gezinnen, ten behoeve van de hulpverlening.
- De aanpak op school en thuis met elkaar afstemmen, zodat de opbrengsten groter zijn.
- Scholen kunnen ouders de weg wijzen naar programma's, activiteiten en ondersteuningsmogelijkheden in de buurt of (via huisarts of jeugdarts) in de specialistische jeugdhulp.
- Samenwerken met laagdrempelige voorzieningen en vrijetijdsactiviteiten in de buurt of gemeente. Door de lijnen tussen scholen en jongerenwerk te versterken kunnen meer jongeren laagdrempelig bereikt worden en zo nodig toegeleid worden naar passende hulp.
- Samenwerken met (buurt)sportverenigingen om jongeren kansen te bieden voor een zinvolle vrijetijdsbesteding en een positieve sociale ontwikkeling.

2. INTERPROFESSIONEEL WERKEN IN HET ALGEMEEN

“Beter kijken, goed luisteren en doen wat nodig is!”

Om tijdig een goede inschatting te maken en waar nodig laagdrempelige ondersteuning te bieden, is het van belang dat de juiste expertise voorhanden is dichtbij het kind. Om een goede samenwerking te creëren moeten teamleden open zijn naar elkaar, elkaar vertrouwen, gebruik kunnen maken van elkaars expertise en die expertise elkaar ook gunnen. Een gedeelde visie, duidelijkheid over verantwoordelijkheden en werkwijzen en het delen van informatie kunnen hierbij helpen.

Uit: Met andere ogen - René Peeters

Dit rapport ‘Met Andere Ogen’ is mede inspiratiebron voor de regio Twente om aan de slag te gaan met het (door)ontwikkelen van interprofessionele teams. Over het interprofessioneel werken is al veel gezegd en geschreven. In bijlage A staan de adviezen vanuit dit rapport uitgebreid beschreven.

2.1 Interprofessioneel werken gaat verder dan ‘alleen samenwerken’

De meeste kinderen brengen een groot deel van hun tijd op school of integraal kind centrum¹ (IKC) door. De school is vaak een trefpunt van signalen en een vertrouwde plek waar ouders laagdrempelig hun vragen en problemen delen. Een plek om te zien wat goed gaat en hoe dat versterkt kan worden. Ieder kind is anders. Maatwerk is van belang. Om maatwerk te bieden, is er meer nodig dan alleen onderwijsexpertise. Het helpt wanneer andere functionarissen mee kijken, waardoor er vroegtijdig integraal gewerkt wordt. De leerkracht kan niet alles zelf. Soms zijn er meer ogen en handen nodig om een kind optimale en passende ontwikkelmogelijkheden te bieden.

“Doen wat nodig is, is beter dan standaardisering”

Om de schoollocatie zijn veelal meerdere professionals betrokken en wordt er samengewerkt met o.a. leerkrachten, orthopedagogen, jeugdregisseurs, jongerenwerkers, intern begeleiders, jeugdverpleegkundigen, wijkagenten, schoolmaatschappelijk werkers en leerplicht. Het team heeft nadrukkelijk een gezamenlijke verantwoordelijkheid. De invulling van de teams kan per locatie (per school, per wijk, per gemeente) verschillen. Dit kan naar behoefte worden ingevuld en aangevuld. De behoefte hangt nauw samen met de populatie van de kinderen op de schoollocatie.

Duurzame oplossingen: school, klas en kind

We verwachten van interprofessionele teams dat ze denken vanuit het belang van kinderen en hun ouders en niet vanuit organisatiebelangen én dat ze duurzame oplossingen kiezen bij het ondersteunen van leerlingen. De ondersteuning moet op lange termijn bijdragen aan een ononderbroken ontwikkelingslijn voor deze jeugdigen. Niet alleen kijken naar de individuele leerling, maar ook naar het klas en schoolniveau. We werken aan een verhoging van de ondersteuning voor de betreffende populatie in de klas en op de school. Dit is een systematische aanpak, waarbij gebruik gemaakt kan worden van o.a. bestaande data en effectieve interventies.

¹ IKC is een voorziening voor kinderen van 0-12 jaar, daar waar school staat in dit document kan ook IKC gelezen worden.

Vertrouwen - transparant - open

Het samenwerken tussen professionals gaat verder dan ‘we weten elkaar te vinden als het nodig is’. ‘Interprofessioneel werken betreft een duurzame en actieve samenwerking in een team tussen professionals met uiteenlopende expertises en mogelijk afkomstig uit verschillende organisaties met als doel gezamenlijk problemen op te lossen en diensten te verlenen (Morgan et al, 2015: in van Dongen 2017).’ Het samenspel tussen professionals gaat om vertrouwen, transparant en open zijn, elkaar kennen, elkaars expertise gunnen en het delen van de verantwoordelijkheid. Met andere woorden: de professionals in het interprofessioneel team zien elkaar ondanks dat men uit diverse organisaties komen, als collega’s in dat team op die locatie. Het interprofessioneel team creëert een doelgerichte en gemeenschappelijke aanpak voor het kind of de collectieve behoefte (klas en school) vanuit een gedeelde verantwoordelijkheid en een gemeenschappelijke visie, waarden en normen.

Professionalisering: reflecteren op eigen aanpak

Om het samen beter te doen voor de jeugdigen is ook professionalisering en ontwikkeling nodig binnen het team. Het team moet reflecteren op de eigen aanpak en daar samen van leren: Hoe we werken we samen met ouders? Waarom doen we wat we doen en hoe kunnen we het beter doen? Dit vraagt om een bereidheid om te leren en te veranderen bij de professionals, maar ook om tijd. Te vaak wordt er in de drukte van alledag vergeten stil te staan en te reflecteren, waardoor we met z’n allen snel terugvallen in ‘oude patronen’. Uit onderzoek van Dongen 2017, blijkt dat teams die met regelmaat reflecteren beter samen werken, effectiever zijn, een betere samenhang hebben en een grotere innovatiekracht. Het is geoorloofd om fouten te maken en hiervan te leren.

Borging op meerdere niveaus

De samenwerking moet op meerdere niveaus worden geborgd. De professionals - direct betrokken bij het kind - maar ook hun managers en de besturen uit de verschillende organisaties. We zien nog te veel dat er op het managementniveau en bestuurlijk niveau discussie wordt gevoerd over vertrouwen, financiering en verantwoordelijkheden vanuit eigen organisatiebelang. Deze discussie vertaalt zich naar het uitvoerend niveau, waardoor ‘doen wat nodig is’ in de praktijk weerbarstig is.

De financiering van deze verbrede teams komt uit verschillende bronnen. Hierdoor is er sprake van regie. Die financieringsbronnen zijn: de schoolbesturen, samenwerkingsverbanden, kinderopvang, gemeenten (jeugdhulp, JGZ en Welzijn), zorgverzekeraars/zorgkantoren en soms Wlz.

2.2 Het verschil tussen MDO en interprofessioneel werken

Interprofessioneel werken wordt vaak vergeleken met multidisciplinaire overleggen (MDO). Toch zijn er verschillen in de manier waarop er samengewerkt wordt.

Aspect	Multidisciplinair	Interprofessioneel werken
Meerdere disciplines betrokken bij de ondersteuning	Ja	Ja
Overleg en bijeenkomsten	Soms	Ja

Gemeenschappelijke visie op school-, klas- & kindniveau	Mogelijk	Ja
Gelijkwaardigheid van de disciplines	Mogelijk	Ja
Gezamenlijk ondersteuningsplan op school-, klas- & kindniveau	Nee	Ja
Afspraken over taakverdeling	Mogelijk	Ja
Kennis van elkaars vakgebied	Mogelijk	Ja
Holistische aanpak	Nee	Ja
Eén aanspreekpunt bij de organisaties	Nee	Ja
Gezamenlijke verantwoordelijkheid	Mogelijk	Ja
Alle leefgebieden zijn van belang	Mogelijk	Ja
Ouders worden gezien als partner	Mogelijk	Ja

In een multidisciplinair team wordt er samengewerkt door verschillende professionals. Ieder vanuit hun eigen vakgebied, met eigen doelstellingen, vaardigheden, verantwoordelijkheden, belangen en eigen inbreng. Het is een parallelle samenwerking waarbij de autonomie van iedere discipline behouden blijft om een bepaald probleem op te lossen. Tussen de verschillende disciplines kan in zo'n multidisciplinair team sprake zijn van een 'gevoeld' verschil in status. Een voorbeeld van multidisciplinaire samenwerking is bijvoorbeeld de samenwerking tussen leerkrachten, docenten en specialisten van primair en voortgezet onderwijs rondom een hoogbegaafde leerling. Samen wordt gekeken naar een doorgaande lijn en passend onderwijs. De professionals komen vanuit hun eigen specifieke ervaring en deskundigheid tot oplossingen.

Multidisciplinair samenwerken kan doorgroeien naar interdisciplinair werken, of te wel interprofessioneel werken.

In een interprofessioneel team wordt er door de verschillende disciplines samengewerkt vanuit gezamenlijk geformuleerde doelen, visie, taak en verantwoordelijkheid. Er is sprake van een gemeenschappelijke taal die toegankelijk en begrijpelijk is voor alle betrokkenen. Teamleden hebben zicht op elkaars professie, staan open voor elkaars kunde, nieuwe aanpakken en kunnen elkaars taken overnemen (als het nodig is). De kwaliteiten en perspectieven van de ander worden als complementair en waardevol gezien. De betrokken professionals leveren een stukje van hun autonomie (en soms status).

In de samenwerking van het interprofessioneel team is er aandacht voor:

1) *Individuele aanpakken versterken*

We maken afspraken over hoe we elkaars expertise gebruiken, hebben duidelijkheid over wie wat doet en zoeken afstemming met elkaar. We borgen de terugkoppeling van gepleegde interventies en zorgen voor warme overdrachten. Deze afspraken worden met elkaar vastgelegd en vanuit een gezamenlijke doelstelling, visie, taak en verantwoordelijkheid vormgegeven.

Sara heeft op het kinderdagverblijf gezeten. Ze heeft daar laten zien dat ze het lastig vindt om met nieuwe situaties om te gaan. Veranderingen zorgen voor stress. Het kinderdagverblijf heeft dit ingebracht in het interprofessioneel team. Er is besproken hoe Sara op een goede manier begeleiding kan krijgen voor een goede start op de basisschool. Een mooi voorbeeld van een warme overdracht.

2) School – klas – kind benadering versterken

Naast individuele casuïstiek is het belangrijk om ook groepsinterventies in te zetten. Dit draagt bij aan een overall goede sfeer op school. We streven naar preventieve inzet van partners die bijdragen aan de pedagogische basiskwaliteit van de school en hiermee aan de steun aan leerlingen in groepsverband in de klas. Door te kijken naar het breder geheel, wordt preventie beter verkend. We gebruiken de schoolprofielen uit de monitor van het Kennispunt Twente. Waar moet curatief - al dan niet preventief - op ingezet worden en welke partners zijn hierbij nodig? Hoe kunnen bijvoorbeeld voorliggende voorzieningen (zoals welzijnsorganisaties – jongerenwerk, etc.) ondersteunen. Wat valt op en hoe kunnen we dit versterken of verbeteren in een groter geheel? Een verdieping op onze kijk op school-klas-kind is opgenomen in bijlage B.

3) Aanspreekpunten organiseren voor scholen met een (sub-) regionaal werkgebied

Er zijn scholen met een leerling populatie uit meerdere gemeenten. Voor deze scholen is het noodzakelijk om voor groepsgerichte/collectieve afspraken één gemeente als aanspreekpunt te hebben. De afspraken met die gemeente zijn leidend voor alle leerlingen op die school. Dit zijn afspraken die we ook op de zorgintensieve scholen maken. We werken dit voor alle scholen uit, daarom is sturing op management- en bestuurlijk niveau noodzakelijk.

2.3 Interprofessioneel werken op de ‘werkplaats’

‘Er zijn meerdere paren ogen nodig om een kind optimaal te ondersteunen in zijn of haar ontwikkeling’. Al jaren wordt aangegeven dat school een vindplaats is voor signalering en vroeghulp. Vanuit de Twentse gedachte is school juist een werkplaats waar de ondersteuning ook daadwerkelijk gezamenlijk wordt vormgegeven. Hierbij benaderen we het systeem als geheel, waarbij het kind onderdeel is van een gezinssysteem en woont in een buurt/wijk.

We streven ernaar dat ouders het gewoon gaan vinden dat op school - naast het onderwijs - ook in brede zin aandacht is voor de ontwikkeling en het welbevinden van de kinderen. De aanwezigheid van een interprofessioneel team wordt gezien als onderdeel van de ondersteuning op het onderwijs.

2.4 Succesfactoren voor interprofessioneel werken.

Er zijn verschillende factoren die van invloed zijn op het succes van interprofessioneel werken. Ook op de verschillende niveaus van samenwerken:

1. **Individueel niveau:** de professionals zijn vakbekwaam en hebben het overzicht in het werkveld. Ze zijn gemotiveerd om expertise te delen, gezamenlijk verantwoordelijkheid te nemen en te werken aan een duurzame relatie met dezelfde visie en taal. Waarin leren en reflecteren een belangrijk punt is.
2. **Team niveau:** het formuleren van een gezamenlijke visie, missie, doelen en afspraken over de wijze van vergaderen, reflecteren, communicatie zorgt voor een versterking van de samenwerking. Het formeel en informeel samenwerken vanuit één werkplek kan hierin stimuleren.
3. **Organisatie niveau:** gedeelde waarden en normen en gelijke mate van betrokkenheid vanuit diverse organisaties draagt bij aan een gelijkwaardig gevoel. Het helpt om eenduidige procedures, budgetten en financieringsstromingen te hebben.
4. **Landelijk niveau:** wetgeving die op elkaar aansluit, ontschotte financiering, gezamenlijke en eenduidige sturing vanuit de verschillende ministeries dragen bij aan het vergemakkelijken van de samenwerking op de schoollocatie.

Bas maakt de laatste tijd veel ruzie met andere kinderen op het schoolplein. Af en toe slaat en schopt hij klasgenoten. Hij wordt hier voor bestraft. De leerkracht heeft dit met ouders besproken. Zij vinden het heel vervelend maar herkennen dit thuis niet. Ouders geven aan dat ze misschien ook niet zoveel oog hebben voor Bas, want de ziekenhuisbezoeken van moeder vragen veel aandacht. Het gedrag houdt aan en de leerkracht bespreekt het met de IB-er. In het interprofessionele team zegt de jeugdverpleegkundige dat het gedrag op school een relatie kan hebben met de zorgen die er thuis zijn rond moeder. Vanuit het IPT gaan ze in gesprek met ouders, leerkracht en kind. In plaats van bestraffen, kiezen ze samen voor een andere aanpak. De leerkracht ondersteunt het kind meteen bij lastig gedrag.

Het blijft toch lastig om Bas goed te ondersteunen bij zijn gedrag. Op school is regelmatig de praktijkondersteuner van de huisarts aanwezig. Zij ondersteunt Bas spelenderwijs in het omzetten van zijn gedrag.

3. AAN DE SLAG

In dit hoofdstuk beschrijven we de bouwstenen die nodig zijn voor de interprofessionele teams.

3.1 Het interprofessioneel team samenstellen

Wie tot het interprofessioneel team behoort kan per gemeente, wijk en school verschillen. Kijk naar de ondersteuningsbehoefte die op die specifieke schoollocatie gewenst is. Voor het samenstellen van het team kan gebruik worden gemaakt van bestaande structuren om effectieve slagen te slaan. We onderscheiden een aantal bouwstenen die helpend zijn bij de samenstelling van het team.

In kaart brengen van betrokkenen, zowel intern als extern.

In samenwerking met de samenwerkingsverband directeur, de locatiedirecteur, de beleidsadviseur van de gemeente en de ib'er kun je het team in kaart brengen. Betrokkenen kunnen zijn: orthopedagoog, jongerenwerker, wijkcoach, schoolmaatschappelijk werk, jeugdgezondheidszorg, jeugdregisseurs, wijkteams, leerplicht, wijkagent, etc. Het is helpend om de leidinggevende van deelnemende partijen in beeld te hebben: dat zij weten hoe de samenstelling van het interprofessioneel team is. Zo wordt ook het management goed aangesloten. Dit draagt bij aan een versterkende positionering van het interprofessionele team.

Inclusieve samenwerking: met ouders, het kan niet zonder

We zetten bij het interprofessioneel werken in op het versterken van de samenwerking met ouders. Iedereen vindt dit belangrijk. Hier prioriteit, handen en voeten aan geven gaat niet vanzelf. We spreken vaak over 'ouderbetrokkenheid'. Dat woord zet je op het verkeerde been. Wat nodig is, is samenwerken. Het is noodzakelijk om alle perspectieven aan tafel te hebben. Zonder de ouders gaat het niet. Het gaat om het 'meervoudig perspectief', waarbij ieders perspectief nodig is om te weten wat de problemen en mogelijke oplossingen zijn.

Er zijn twee hoofdplekken waar de samenwerking met ouders om versterking en verbetering vraagt:

1. Het voeren van *het goede gesprek* in een vroeg stadium tussen ouders, school, jeugdhulp en zorg. Dit vraagt om investering in het aanleren van samenwerkingscompetenties bij professionals en aandacht voor de organisatie van het gesprek. Het vraagt om besef dat ouders op een gelijkwaardige manier expertise inbrengen over hun eigen kind.
2. Inbreng van *het ouderperspectief op beleidsniveau*. Dit kan via ervaringsdeskundige ouders, of bredere raadplegingen van ouders. Deze adviezen dragen bij aan een betere kwaliteit van beleid en uitvoering. Het kan leiden tot initiatieven die direct een antwoord bieden op vragen van ouders.

Interprofessioneel team, welke vormen zijn er en wat past bij ons?

De groep betrokkenen rondom de schoollocatie bestaat veelal uit een grote groep. Veelal 'te groot' om te benoemen als 'het interprofessioneel team'. Dit maakt dat er verschillende lagen in de samenstelling kunnen ontstaan en dat er wordt gekeken naar wat passend is bij de schoollocatie.

Denk bijvoorbeeld aan bestaande overlegstructuren. Op hoofdlijnen zou het als volgt kunnen:

- 1) 1 team, een kernteam met daarin vertegenwoordiging vanuit het onderwijs, jeugdhulp en gemeente.

- 2) 2 teams, een kernteam met een vertegenwoordiging vanuit het onderwijs, jeugdhulp en gemeente. Daarnaast een breder team met alle betrokkenen waarbij de frequentie van overleg minder is, maar wel ingezet wordt op het versterken rondom ondersteuningsbehoeften op diverse niveaus (kind – klas- school) en de samenwerking.
- 3) 3 teams, een kernteam, een breder team (zoals bij punt 2) en daarnaast een stuurgroep met betrokkenen vanuit het management van betrokken organisaties die sturing geven aan het geheel.

In bijlage C, D en E staat een uitwerking hoe dat er uit zou kunnen zien.

Om tot een interprofessioneel team te komen is het belangrijk om te weten hoe interprofessioneel werken wordt gezien en met wie je om de tafel zit. Dit gaat verder dan het kennen van de naam en functie.

Duiden van de gezamenlijke ambitie

Het interprofessioneel team weet van elkaar wie, wat, wanneer doet en wat ze van elkaar kunnen verwachten rondom de ondersteuning van het kind, de ouder en andere betrokkenen. Samen wordt geformuleerd wat de visie/ ambitie is voor het interprofessioneel werken om op die wijze hetzelfde verwachtingspatroon te formuleren. Hier kunnen diverse werkvormen voor worden gebruikt, zoals de taart van ambities (zie bijlage F). Er is tijd en ruimte nodig om elkaar te leren kennen, om transparant te kunnen spreken en om te werken aan een gedeelde verantwoordelijkheid. Spreken over 'WIJ als interprofessioneel team' in plaats van 'ZIJ van een bepaalde organisatie'. Met andere woorden: 'we laten andere ogen toe'. Om samen te werken aan de ondersteuning van het kind, de ouder, de collega's in de school en het interprofessioneel team. Door het opstellen van een soort 'nulmeting' kan het team inzicht krijgen over de huidige samenwerking en de ambitie die men heeft:

Wat gebeurt er op de schoollocatie?	
<ul style="list-style-type: none"> - Wat valt op in het schoolprofiel (uit de monitor van Kennispunt Twente)? - Wat is het perspectief van ouders/ betrokken professionals/ leerkrachten op de ondersteuning? - Wat doen we al om de ambities op school-, klas- & kindniveau te behalen, wat en wie zijn hier voor nog voor nodig (zie bijlage B)? 	
In kaart brengen van de samenwerking	Ambitie van het interprofessioneel team
<p>Het interprofessioneel team:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ik ken de leden in het team; - Ik weet wat de functie van mijn collega inhoudt en wat ik van zijn expertise kan verwachten; - Ik heb mandaat om de benodigde ondersteuning in te zetten; - We werken als team aanvullend aan elkaar bij het opstellen van het ondersteuningsplan. - Ik spreek het team op regelmatige basis. - Ik weet wie de aanspreekpunten zijn van de diverse organisaties die betrokken zijn rondom de school. - Wij kijken met het teambreed naar het systeem en de diverse leefgebieden. 	<p>Wat wil je met elkaar bereiken voor kinderen, ouders en scholen?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Wat is interprofessioneel werken in algemene zin? - Wat is het ideaalbeeld op zowel school-, klas- & kindniveau? - Wat zijn de concrete doelstellingen? En welke stappen moeten we zetten? - Wie is waar verantwoordelijk voor? - Op welke manier evalueren we? - Op welke manier borgen we de afspraken? <p>En hoe gaan we als interprofessioneel team hier vorm aan geven!</p>

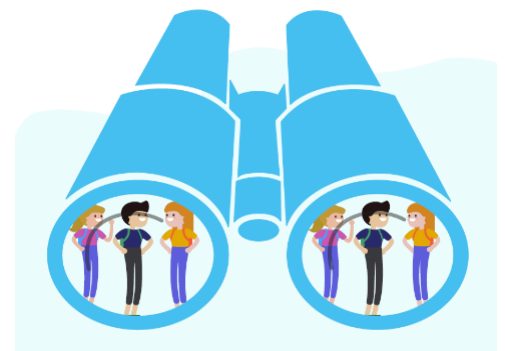
<p>De samenwerking:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hoe werken we nu samen? - Hoe ervaar je de samenwerking? - Hoe stemmen we met elkaar af? - Wie informeer je wanneer en op welke manier? - Hoe zijn ouders betrokken? 	
--	--

3.3 Interprofessioneel team in actie

In deze paragraaf vind je de vertaling van de ambities naar concrete en praktische uitwerkingen. Hoe ziet het eruit in de praktijk? Wie doet wat, wanneer en wie bespreekt wat met wie? Het is helpend om dit aan de hand van een voorbeeld te doen (bijv. casuïstiek). Er ontstaat energie, doordat je gezamenlijk meer kwaliteit kunt leveren en efficiënter kunt werken. Hierdoor wordt er gelijkwaardig en aanvullend gewerkt om vraagstukken op te lossen.

- Stap 1: over 'wat' gaat het?
- Stap 2: hoe gaan we 'het wat' organiseren?
- Stap 3: wie moeten dit doen?

Deze stappen kunnen op alle niveaus school - klas - kind genomen worden. Waarbij de inbreng van signalen niet alleen vanuit de school professionals komt. Het gehele interprofessioneel team heeft de mogelijkheid om signalen in te brengen.

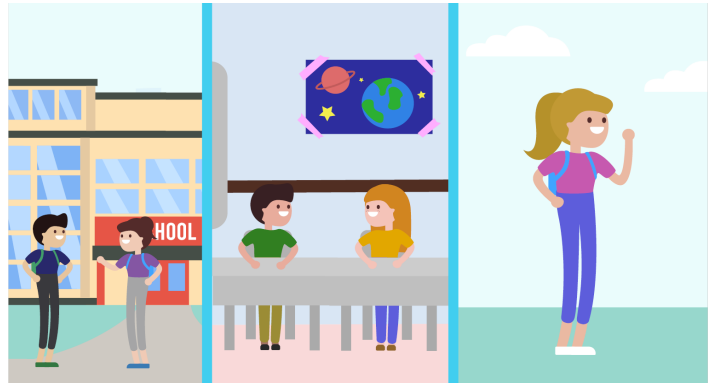
De agenda van een interprofessioneel team

Interprofessioneel werken vindt op verschillende niveaus plaats. In de basis rond een individueel kind, maar ook in de klas en op het niveau van de school en wijk. Deze verschillende niveaus zullen door elkaar heen lopen en kunnen zowel curatief als preventief vorm hebben. Door te blijven evalueren - hoe doen we het nu, waar willen we naar toe en wat is daarvoor nodig - blijf je als interprofessioneel team in ontwikkeling. *In bijlage B staan verdiepende ondersteunende vragen en handvatten om op verschillende niveaus te schakelen.* Daarnaast helpt het vaststellen van een agenda. Hieronder staan items die terugkomen op de agenda van het IPT:

a. Individuele casuïstiek: kindniveau

Het interprofessioneel team gaat met elkaar aan de slag. Het fijnst is om gewoon te beginnen aan de hand van inhoud. Concrete casuïstiek gebruiken om te inventariseren waar knelpunten zijn en waar we effectiever kunnen samenwerken. De handreiking regie (bijlage E) kan helpend zijn. Wat is er nodig? Hoe gaan we dit organiseren? Wie is er aan zet? Kijk naast wat er NU nodig is, ook naar het perspectief op de toekomst. Wat heeft het kind en gezin nodig, om het kind door te laten ontwikkelen tot een zelfstandig individu.

Door alleen te kijken naar kindniveau wordt er veelal ad hoc georganiseerd wat nodig is. Door dit breder te trekken (klasniveau en schoolniveau) is de stap naar 'meer preventief en meer collectief' makkelijker te maken.

b. Collectieve signalen/ondersteuningsvragen: klasniveau

Wat valt er op? Zijn er bijvoorbeeld in één klas meerdere kinderen met eenzelfde soort ondersteuningsvraag? Zien we een bepaalde dynamiek tussen de leerlingen in de klas die opvallend is in zowel positieve als negatieve sferen? Met andere woorden: analyseer wat er door de leerkrachten en betrokken wordt gesignaleerd in de klassen en breder dan één kind gebonden. Op die manier wordt er beter gekeken wat de populatie in specifieke klassen nodig heeft en welke expertise aanwezig moet zijn om de ontwikkelingskansen voor die doelgroep te vergroten. Zowel preventief als collectief. Om nog een stap verder te gaan kun je het doortrekken naar schoolniveau.

Tina zit sinds een half jaar in de brugklas MAVO/HAVO. Er is één vriendinnetje van de basisschool meegegaan naar de nieuwe school. Zij proberen samen contact te krijgen met een andere club meiden. Dit verloopt nog moeizaam. Tina wil zich graag anders kleden en doet meer make up op. Haar moeder denkt af en toe een wietgeur te ruiken. Op school gaat het niet zo heel goed. Tina komt regelmatig te laat en de cijferlijst is niet goed. De mentor wil Tina en haar ouders uitnodigen voor een gesprek. De zorgcoördinator geeft aan dat de leerling uit de klas halen het gevoel van buiten de boot vallen versterkt. Hij adviseert om groepsgewijs een aanbod te doen.

c. Brede signalen op school/wijkniveau: schoolniveau

Wat valt er op? Hoe is het leer-en leefklimaat? Een brede kijk op de schoollocatie kan helpen om op een andere wijze naar de ondersteuningsbehoefte te kijken.

Uit de gezondheidsmonitor blijkt dat op de school van Tina in de klassen 1 en 2 al veel drugs gebruikt en gerookt. De gemeente heeft in samenspraak met de school gevraagd aan het jongerenwerk om actief aanwezig te zijn op de school en in gesprek te gaan met deze jongeren.

Collectief in plaats van individueel gericht. Met behulp van het schoolprofiel (zie voor een voorbeeld bijlage G) wordt er aan de hand van data geanalyseerd wat gebeurt hier nu eigenlijk? Welke ondersteuning is veelal aanwezig? Wat zijn kenmerken van de populatie op de schoollocatie? Oftewel: waar kunnen we 'slim' met elkaar op inspelen. De analyse ondersteunt bij het preventief en collectief inzetten van de gewenste ondersteuning. Ook geeft het inzicht om te bepalen wat er nodig is om de ondersteuning te bieden (zoals trainingen voor professionals).

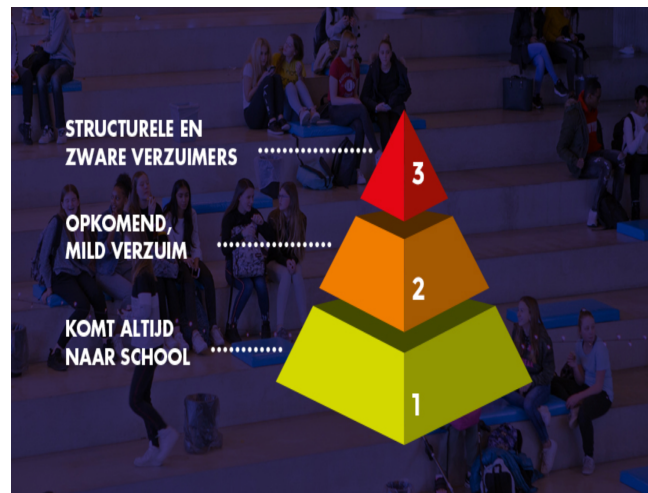

d. Schoolaanwezigheid

Uit diverse onderzoeken blijkt dat jongeren die vaak afwezig zijn op school of hun school niet afmaken, minder goed presteren, verhoogd risico hebben op werkloosheid – psychische klachten – sociaal – emotionele problemen – en vaker in de criminaliteit belanden. Het PO, VO en MBO hebben een gezamenlijke visie ontwikkeld. Het doel: op een eenduidige manier kijken naar verzuim, oftewel schoolaanwezigheid. In die visie wordt niet alleen aandacht besteed aan curatieve oplossingen, maar ook nadrukkelijk gefocust op de preventie van schoolverzuim en de verbinding met ketenpartners.

Om schoolverzuim goed te kunnen aanpakken, moet je eerst het verzuim in kaart brengen. Daarbij helpt het Rtl-model (zie afbeelding). Rtl staat voor Response to Intervention. Het model geeft een kader om de aanwezigheid op school te bevorderen en helpt bij de afweging over welke interventies - acties en maatregelen - je kunt inzetten om verzuim adequaat aan te pakken.

Het model kent drie niveaus. Het onderste niveau gaat over een schoolbrede strategie om alle leerlingen te stimuleren naar school te gaan. Het focust op het snel signaleren van problemen. In het tweede niveau richt de school zich samen met ouders en leerling op het inzetten van steun en het wegnemen van de oorzaken van het verzuim. Alle acties zijn gericht op het terugdringen van dit schoolverzuim. Niveau drie, de kleine toplaag, betreft de intensieve aanpak voor leerlingen met langdurig verzuim en complexere problemen. *In bijlage H. is een uitgebreidere toelichting opgenomen.*

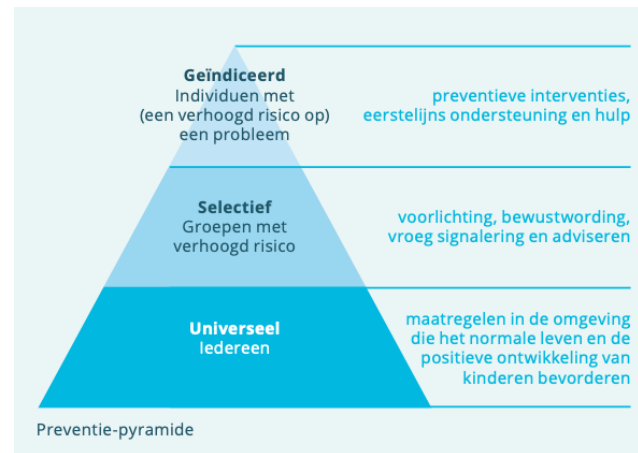
Schoolaanwezigheid is een voorspeller voor eventuele problemen op de langere termijn. Bij verzuim is er sprake van problematiek in het hier en nu. Logischerwijs hoort dit onderwerp op de agenda van het IPT. Effectieve elementen zijn:

1. Monitor regelmatig het verzuim bij alle leerlingen; dat helpt verzuim sneller te signaleren en bespreekbaar te maken.
2. Analyseer individuele situaties en achterhaal de reden van het verzuim.
3. Werk samen met ouders en leerling.
4. Gebruik de kennis en expertise van jeugdhulp en de jeugdgezondheidszorg.
5. Maar bovenal: voorkom verzuim. Maak werk van de maatregelen en acties in niveau 1. Wie school leuk vindt en zich er gezien, gehoord en veilig voelt, zal minder snel in het tweede of derde niveau terechtkomen.

e. Preventie

Preventie is van groot belang in het signaleren en het voorkomen van. Op alle terreinen krijgt preventie steeds meer aandacht. Samenwerkingspartners hebben elkaar nodig. Iedereen doet al veel aan preventie. Regelmatig nog vanuit eigen organisatie, plannen en beleid. Hierdoor ontstaat overlap: niet efficiënt en soms zelfs niet effectief.

Om het gesprek tussen professionals vanuit gemeente en onderwijs te ondersteunen heeft het NJI een voorbeeld gemaakt van een matrix². Deze is specifiek gericht op preventie in de verbinding van onderwijs, gemeentelijke voorzieningen voor jeugd en informele zorg. Met behulp van de preventiematrix kijk je gezamenlijk naar het preventieve aanbod. Gezamenlijke doelen en ambities kunnen worden vastgesteld. In 4 stappen kan de verbinding tussen onderwijs, gemeente en jeugdhulp de preventieve samenwerking in kaart worden gebracht.

1. Bepaal samen de top 12 van gewenste situaties en de meest voorkomende problemen.
2. Inventariseer wat er allemaal al is in de verschillende sectoren op het gebied van preventie op de drie niveaus in de preventie pyramide
3. Stel een gezamenlijke ambitie en aanpak vast: wat, hoe, wie.
4. Maak afspraken over regie. Wat is er nodig om het overzicht te bewaren? Welke afspraken maken we om de kwaliteit en effectiviteit te waarborgen?

f. Thema's

Zoals al eerder aangegeven kan het zijn dat elke schoollocatie andere focuspunten heeft in de ondersteuning van het kind, ouder en/of professionals. Dit maakt dat er op de agenda ruimte moet zijn om signalen vanuit alle kanten te kunnen bespreken om te kijken wat er is. Hoe hierin gehandeld moet worden en wie hiervoor aan zet is.

In het interprofessionele team op het MBO wordt de zorg gedeeld dat het aantal leerlingen met overgewicht toeneemt. In overleg wordt besloten om de hulp van een specialist op dit gebied in te roepen. Deze stelt voor om klassikale lessen te geven over eetpatronen. De school doet dit om inzet van specialistische hulp te voorkomen.

3.4 Gezamenlijke afspraken

Duidelijke afspraken ondersteunen bij het vormgeven van de samenwerking die past bij de ambities en doelstellingen van het interprofessioneel team. Naast afspraken over de indelingsstructuur op de school zoals een interprofessioneel team met bijvoorbeeld een stuurgroep, wordt er ook gedacht aan:

- Voorzitterschap
- Voorbereidingstaken
- Frequentie van overleggen
- Wijze van overleggen: hoe overleggen we met elkaar? Welke effecten zijn er? Hoe evalueren we de doelstellingen en de inzet van de ondersteuning? Hoe wordt het kind en zijn/ haar ouder(s) daarin betrokken?
- Welke 'vaste agendapunten' worden besproken?
- Wie zijn aanwezig? Hoe regelen we eventuele vervanging?
- Hoe geven we de verslaglegging vorm?

² <https://www.nji.nl/nl/Kennis/Publicaties/Nji-Publicaties/Preventiematrix-verbinding-onderwijs-jeugdhulp>

Ook worden er op verschillende niveaus afspraken gemaakt over:

- Taakverdeling
- Ondersteuningsplan (kindniveau), incl. rol van ouders en diverse leefgebieden
- Aanspreekpunten
- Wijze waarop ouders als partner worden betrokken en gezien.
- Overdrachtsmomenten (naast op- en afschalen tussen professionals, ook van voorschoolse naar schoolse en van PO naar VO).
- Uitwisselen van persoonsgegevens (zie bijlage I)

Sara heeft het naar haar zin in groep 1. Ze lijkt een goede start te maken. Speelafspraken maken lukt haar niet. Ze staat regelmatig in haar eentje op het schoolplein. Individuele opdrachtjes in de klas gaan heel goed. Samenwerken doet ze liever niet. De IB-er en leerkracht vertelt ouders dat ze van plan is de jeugdverpleegkundige uit te nodigen om samen op school hierover in gesprek te gaan. Ouders hoeven maar een keer hun verhaal te vertellen.

Bijlage A. Interprofessioneel werken vanuit Met Andere Ogen

René Peeters heeft in 2018 een advies geschreven over hoe de samenwerking tussen de domeinen (passend) onderwijs, jeugd en zorg verbeterd kan worden. Hier zijn 7 adviezen uit voortgekomen:

De kern van de adviezen is dat er eerder (preventiever) en beter samengewerkt moet worden om alle kinderen de kans te bieden om zich zo optimaal mogelijk te ontwikkelen. Dat vraagt van landelijke, regionale en lokale partijen dat ze samen moeten doen, leren en verbeteren.

De zeven adviezen uit 'Met andere ogen'

1. Het verbreden van teams (interprofessioneel).
2. Inperken vrijstellingen op basis van artikel 5a.
3. Betrekken ouders en kinderen is essentieel om resultaat te behalen.
4. Brede lokale afspraken over jeugd onder regie gemeente.
5. Monitoring op het niveau waarop gezamenlijke afspraken zijn gemaakt.
6. Budgetten en beleid moeten poreuze randen hebben.
7. Coalitie omvormen: van denken naar DOEN.

In deze bijlage zoomen we in op het eerste advies. Dit is voor ons de inspiratie om met interprofessioneel werken op de scholen aan de slag te gaan.

De meeste kinderen brengen een groot deel van hun tijd op school door. School speelt een belangrijke rol in de ontwikkeling van een kind. Om die ontwikkeling optimaal te laten verlopen, is het belangrijk dat het onderwijs en de ondersteuning zo wordt ingericht dat het past bij de behoeften van het kind. Ieder kind is anders, dus maatwerk is van belang. In praktijk blijkt het in de huidige situatie voor veel leerkrachten lastig om dat maatwerk voor ieder kind te realiseren. Er is in de eerste plaats sprake van tijdgebrek: de leerkracht heeft de handen vol aan een klas, extra aandacht geven aan individuele leerlingen met een zorgvraag is dan maar beperkt mogelijk. Daarnaast heeft een leerkracht lang niet altijd de juiste expertise in huis om een maatwerkoplossing te bieden voor een kind met een ondersteuningsvraag. Het is ook de vraag of 'we' vinden dat de leerkracht dat moet kunnen, of dat de leerkracht maximaal zou moeten worden ondersteund om de onderwijstaken te vervullen. Om maatwerk te bieden, is er dus meer nodig dan alleen onderwijsexpertise. Het helpt wanneer ook andere functionarissen meekijken. Omdat kinderen een belangrijk deel van hun tijd doorbrengen op school, is school vaak een trefpunt van signalen. Het is de vertrouwde plek waar ouders laagdrempelig hun vragen en problemen delen.

De leerkracht kan niet alles zelf. Soms zijn er meer ogen én handen nodig om een kind optimale en passende ontwikkelmogelijkheden te bieden. Wij adviseren dan ook het verbreden van teams op school. In deze teams moet interprofessioneel worden samengewerkt door leerkrachten en andere professionals zoals orthopedagogen, psychologen, logopedisten en jeugdartsen. Het team heeft nadrukkelijk een gezamenlijke verantwoordelijkheid.

De invulling en de zwaarte van de verbrede teams moet naar behoefte worden ingevuld.

Deze behoefte hangt sterk samen met de populatie van de kinderopvang of de onderwijsvoorziening. Doen wat nodig is, is beter dan standaardisering. De ondersteuningsbehoeften zullen verschillen per gemeente, per wijk en per school.

Op een school voor speciaal onderwijs is andere expertise nodig dan op een reguliere school; in de ene wijk is mogelijk andere expertise nodig dan in de andere wijk.

Het eenvoudig toevoegen van andere expertises aan de school is echter niet genoeg. Er moet tussen de verschillende expertises echte samenwerking ontstaan. Goed samenspel binnen het team op school is namelijk essentieel om het kind optimaal te ondersteunen. Om goede samenwerking te creëren moeten teamleden open zijn naar elkaar, ze moeten elkaar vertrouwen, ze moeten elkaars expertise kennen en ze moeten elkaar ook elkaars expertise gunnen. Ook moeten ze afspraken met elkaar kunnen maken, zodat de verantwoordelijkheid helder verdeeld is. Dat gebeurt niet van de een op de andere dag. Voor deze mate van vertrouwen en samenspel is ruimte en tijd nodig. Alleen dan leren professionals vanuit onderwijs en zorg elkaars taal spreken; alleen dan verkleinen we het gat tussen onderwijs en zorg.

Om het samen beter te doen voor het kind is ook voortdurende professionalisering en ontwikkeling nodig binnen het team. Het team moet voortdurend reflecteren op de eigen aanpak en daar samen van leren: waarom doen we wat we doen en hoe kunnen we het beter doen? Dit vraagt om een bereidheid om te leren en te veranderen bij de professionals, maar ook om tijd. Te vaak wordt er in de drukte van alledag vergeten stil te staan en te reflecteren. Om samen écht verder te komen is het essentieel dat dit wel gebeurt.

We zijn ons ervan bewust dat het toevoegen van jeugdhulp aan het onderwijs kán leiden tot medicalisering. Moeten we het kinderen niet gunnen dat ze soms even mogen 'aanmodderen'? En moeten we ook niet accepteren dat het bij het leven hoort dat het soms even niet zo gemakkelijk gaat met een kind, zonder daar meteen een (medisch) oordeel aan te geven? Moeten we niet juist zorgen voor een bredere definitie van 'normaal' en problemen zo licht mogelijk oplossen? Wij denken van wel. Juist daaraan kan het verbreden van teams ook bijdragen. Door school passend te maken voor meer kinderen; door doorverwijzingen indien mogelijk te voorkomen door laagdrempelige hulp te bieden. En door in sommige gevallen razendsnel op te schalen, want ook dat kan nodig zijn. We zien echter dat de lijn die professionals moeten bewandelen tussen medicaliseren en de nodige hulp bieden dun is. Alertheid en gezamenlijke reflectie is dan ook van groot belang. Ook met bredere teams zullen nog niet alle professionals rondom het kind binnenboord zijn. Samenwerking met professionals buiten de teams is dus ook van groot belang.

De financiering van deze verbrede teams moet uit verschillende bronnen komen. Daarom moet er ook sprake zijn van regie. Die bronnen zijn: de schoolbesturen, samenwerkingsverbanden, kinderopvang, gemeenten (jeugdhulp, JGZ en Welzijn), zorgverzekeraars/zorgkantoren en soms Wlz.

Bijlage B. Verdieping school – klas – kindniveau

We hebben de overtuiging dat interprofessioneel werken op verschillende niveaus plaatsvindt. In de basis rond een individueel kind, maar ook in de klas en ook op het niveau van de school en wijk. Deze verschillende niveaus zullen door elkaar heen lopen en kunnen zowel curatief als preventief vorm hebben. Door te blijven evalueren - hoe doen we het nu, waar willen we naar toe en wat is daarvoor nodig - blijf je als interprofessioneel team in ontwikkeling.

Kindniveau:

- Hoe werken we samen omtrent een ondersteuningsbehoefte van een kind?
- Hoe delen we met elkaar op het moment dat er zorgen zijn (vanuit diverse professionals)?
- Vormt de ondersteuning een geheel op zowel, school en thuissituatie?
- Hoe is de voorliggende ondersteuning ingericht?
- Wat heeft de omgeving nodig om de ondersteuningsbehoefte te faciliteren?
- Kan de zorg naar het kind i.p.v. het kind naar de zorg?
- Hoe organiseren we gezamenlijke verantwoordelijkheid waarbij we snel benodigde ondersteuning kunnen inzetten?
- Hoe faciliteren we de ouder in het nemen van de regie?
- Naar wie kun je opschalen als je er niet meer uit komt?
- Wie houdt het overzicht en roept eventueel betrokkenen bij elkaar?

Klas niveau:

- Wat valt op in bepaalde klassen? Kunnen en moeten we hier iets in doen?
- Heeft de leerkracht genoeg handvaten om de juiste ondersteuning te bieden in deze opvallende thema's, of is bijscholing, extra ondersteuning en kennis noodzakelijk?
- Hoe is de dynamiek tussen de leerlingen in de klas?

School niveau:

- Wat valt op in de school? Kunnen en moeten we hier iets mee preventief versus curatief? Voorliggend versus specialistische hulp;
- Hebben de professionals genoeg handvatten om de juiste ondersteuning te bieden in deze opvallende thema's? Is bijscholing, extra ondersteuning, kennis noodzakelijk?
- Hoe is het leer- en leefklimaat?
- Hoe steken we in op preventie rondom de ondersteuningsbehoeften van de populatie? Denk hierbij aan vervolgstappen rond preventie: schoolbreed of meer scholenbreed trainingen aanbieden op thema's verzorgd door de betrokken professionals uit het interprofessionele team (zorgaanbieders, jongerenwerkers, jeugdpolitie, etc.).

Bijlage C. Vormen van samenwerking tussen onderwijs en jeugd(hulp)

Bijlage D. interprofessioneel team in de praktijk: voorbeelden

In deze bijlage zijn voorbeelden opgenomen van de verschillende vormen van een IPT uit de praktijk.

Voorbeeld 1

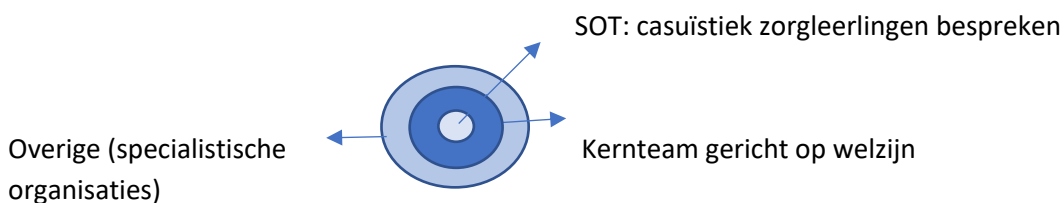
Het interprofessioneel team vormt de eerste schil, oftewel de kern. De eerste schil houdt zich bezig met het vroeg signaleren en inspringen op zorgen rondom het kind. Het kernteam is erop gericht, naast onderwijs oog te hebben voor de gezondheid en het welbevinden van het kind en de kloof tussen school en thuis (indien aanwezig) te verkleinen. Naast de intern begeleider kun je het dan bijvoorbeeld hebben over de schoolzorgondersteuner, orthopedagoog, jeugdverpleegkundige, jeugdregisseur. Twee keer per jaar vindt een overleg plaats waarin de visie (zitten we op één lijn), ontwikkelingen (wat zien we aankomen) en zorgen worden besproken. Daartussen werken we vanuit een gedeeld beeld en weten we elkaar snel te vinden en te bevragen.

Om de eerste schil bevindt zich een tweede schil van professionals die op casusniveau betrokken worden. Er zijn met deze professionals korte lijnen vanuit de eerste schil. Ons streven is dat ouders/kinderen maar één keer hun verhaal hoeven doen. Dat we als team samenwerken, met één vaste contactpersoon voor de ouders. We noemen dat tot nu toe regiehouder, maar eigenlijk is het degene die naast de ouders (die de regie hebben) blijft staan. Degene die zich zorgen maakt of geconfronteerd wordt met een zorgelijke situatie kan snel mensen om zich heen verzamelen. Samen snel inventariseren wat nodig is, wat al ingezet is, wie dat kan bieden en of de vinder ook de regiehouder (contactpersoon) moet blijven. Ook als er gaandeweg meer aan de hand blijkt en anderen betrokken moeten worden zijn de lijnen kort. Vanuit de ontwikkeltafel 1 is een format ontwikkeld om afspraken over regie vast te leggen, deze is opgenomen als bijlage E.

Voorbeeld 2 (naar een voorbeeld op één van de pilotscholen)

Het - uit verschillende disciplines samengestelde- kernteam is erop gericht naast onderwijs oog te hebben voor de gezondheid en het welbevinden van kinderen en de kloof tussen school en thuis (als daar sprake van is) te verkleinen.

- Met het kernteam vindt vier keer per schooljaar een overleg plaats waarin de visie (zitten we op één lijn), ontwikkelingen (wat zien we aankomen) en zorgen worden besproken. Daartussen werken we vanuit een gedeeld beeld en weten we elkaar snel te vinden en te bevragen.

- Daarom heen zit een tweede schil van mensen die op casusniveau betrokken worden – vanuit de eerste schil is hier een korte lijn mee – zij kunnen op de ‘lege stoel’ in het kernteam worden uitgenodigd.
- Ons ideaal is dat ouders/ kinderen maar één keer hun verhaal hoeven doen.
- Bij een goed op elkaar ingespeeld interprofessioneel team kunnen de SOT’s meer gericht bemenst worden.

Naast de geplande momenten kan tussendoor contact gezocht worden met (een deel van) het team als er zorgen zijn. Dit doen we middels een kernteam-spoedoverleg. Dat wordt door de inbrenger op korte termijn ONLINE gepland (vroeg in de ochtend of laat op de middag).

In het IPW kan ook voor consultatie worden gebruikt, er zijn wat zorgen, maar nog niet helder en men is nog op zoek naar wie een rol kan vervullen.

1. wat zijn signalen (binnen, maar ook buiten de school)
2. wat is al in gang gezet (met welk resultaat)
3. wat is wijsheid (bundelen expertise)
4. wie uit het kernteam kan een actieve rol in deze casus vervullen?

Indien het een casus voor het SOT is, bespreken we deze voor in het kernteam. Het SOT of SOT+ zetten we dan gericht in. Aantal casussen in een SOT wordt hierdoor misschien beperkt, doordat in een vroeg stadium meegedacht wordt.

Door deze vragen als kernteam door te nemen zijn de lijnen vanaf het begin helder, zonder dat op inhoud alles met iedereen gecommuniceerd wordt.

De agenda van een kernteamoverleg

- Zijn er zorgen/ signalen om te bespreken?
Dat kan over individuele kinderen of over zaken die spelen op klas, school of wijkniveau
Zo ja → doorlopen van stap 1 t/m 4 zie hierboven.
- Zijn er nieuwe instromers om te bespreken?
- Zijn er ontwikkelingen of zaken om in het kader van onze samenwerking te bespreken?
- Willen we de volgende keer iemand uitnodigen op de ‘lege stoel’ en zo ja, wie met welk doel?

Voorbeeld 3 (op basis van ervaringen op één van de pilotscholen)

Het kernteam signaleert een rode draad in problematiek of ondersteuningsbehoefte bij meerdere leerlingen en/of groepen leerlingen. Zij schaal dit op naar managementniveau. Het management gaat in gesprek met partners die hierbij in de preventie of ondersteuning een rol (kunnen) spelen. Samen kijken zij naar mogelijkheden van collectieve preventie/ inzet. Soms lukt het niet om dit te organiseren en dat kan het helpend zijn om rondom een aantal casussen: ‘doen wat nodig is in de praktijk’ te brengen. Kijken wat werkt en hier - als het nodig is - het beleid op aanpassen.

Bijlage E. Handreiking: regie in 7 samenwerkingsstappen

In sommige gezinnen zijn meerdere professionals betrokken bij een jeugdhulptraject. Bij de start van de jeugdhulp wordt daarom deze handreiking ingevuld. De handreiking helpt bij het vormgeven van de samenwerking en zorgt voor rust en duidelijkheid voor alle partijen. Leg alle stappen / afspraken samen vast in een document. Gebruik hierbij een duidelijke tijdsplanning. Zijn er voorlopige afspraken? Vermeld dit erbij. Is het lastig om de samenwerking te beginnen of kan er geen consensus worden bereikt? Leg het proces vast en kijk naar voorliggende mogelijkheden van opschaling.

Stap 0. Betrokkenen en start

- Wie zijn de betrokkenen bij de casus?
- Welke betrokkenen hebben de handreiking samen ingevuld en hebben een kopie ontvangen?

Stap 1. Signaleren en starten

- Welke signalen zijn er?
- Waarom vinden we dat er hulpverlening of aanvullende hulpverlening moet starten?

Stap 2. Informatie verzamelen

- Welke informatiebronnen zijn er rond dit gezin?
- Welke informatie is er al? En is deze toegankelijk?
- Hoe komen we aan ontbrekende informatie die belangrijk is voor dit plan?

Stap 3. Gewenste situatie vaststellen

- Wat is de gewenste situatie voor het gezin en is hier consensus over onder de betrokkenen?
- Wat en wie is er voor nodig om daaraan mee te werken?

Stap 4. Praktisch inhoudelijke afspraken

- Wat gaan we doen?
- Wie doet wat en wanneer? (waar neemt wie regie over?)
- Wie of wat missen we nog om de gewenste situatie (stap 3) te bereiken?
- Is het lastig deze stap in te vullen? Bespreek dan eerst stap 4 en ga daarna terug naar stap 4.

Stap 5. Overstijgende procesafspraken

- Bespreek met elkaar wie waarover mag bepalen. Wie is waarvoor verantwoordelijk in het hier en nu en in toekomstige situaties (denk ook aan eventuele toekomstige crisissituaties). Hulpvraag: is het voor de cliënt duidelijk wie waarvoor verantwoordelijk is?

Stap 6. Evaluatie

- Hebben we de goede afspraken gemaakt?
- Het is van belang om gedurende een casus, en niet enkel bij afsluiting, te toetsen met elkaar of je de goede afspraken hebt gemaakt en dit naast je geformuleerde gewenste situatie (stap 3) legt. Afwijkende meningen hier graag concreet vermelden. Maken we stappen richting de gewenste situatie?
- Wat kan erbij? Wat kan eraf?

Stap 7. Besluiten en plannen

- Hoe gaan we verder in de toekomst? Hoe volg je het proces (of de voortgang) en welke samenwerkingsafspraken zijn hiervoor nodig?
- Hoe vind je elkaar weer als het nodig is?

Bijlage F. Taart van ambities

Om het beeld van de huidige samenwerking en het gewenste plaatje voor de toekomst scherp te krijgen gaan we in gesprek rond de 'Taart van ambities'. We werken daarbij van buiten naar binnen.

Doel

De taart van ambities is een hulpmiddel voor interprofessionele teams om zicht te krijgen op de ambitie van het team en helder te krijgen waaraan gewerkt moet worden. Het is helpend om scherper te krijgen waar de samenwerking nu staat (soort van 0-meting) en om samen met alle partners aan tafel te bepalen wat de eerste stap kan zijn in de richting van onze visie: snel, goede en passende ondersteuning voor leerlingen.

De start van deze gesprekken kan per school verschillen. Sommige scholen kennen hun partners al goed, anderen staan aan het begin van de samenwerking. De fase waarin de school al werkt met een interprofessioneel team is ook verschillend.

Schoolprofielen

Van iedere school is een schoolprofiel beschikbaar vanuit Kennispunt Twente: monitor onderwijs-jeugdhulp met aantallen leerlingen, beeld van gemeenten waar deze leerlingen uit afkomstig zijn, aantallen leerlingen met een indicatie voor jeugdhulp, namen van aanbieders die ondersteuning bieden aan deze leerlingen en de wijze waarop de indicatie is verkregen (verwijzer).

Stap 1: kennismaken

- wie ben je?
- wat is je rol?
- wat is je eerste indruk van de middag?

Vul dit in de buitenste cirkel in.

Stap 2: factsheets

Kijk gezamenlijk naar de factsheet:

- Wat valt jullie op, positief/ negatief?
- Is het beeld herkenbaar?

Stap 3: Wat gaat goed?

Laat de deelnemers nadenken over de vraag en hun antwoorden. Dit kunnen er meerdere zijn allemaal op eenzelfde kleur post-its schrijven. Hulpvragen zijn:

- Waar ben je tevreden over in de samenwerking?
- Waar ben je trots op in de samenwerking?
- Wat zorgt ervoor dat het lukt?
- Met wie neem je als eerste contact op?

Laat de deelnemers de post-its in de cirkel plakken en ga daarna in gesprek over deze vraag.

Stap 4: Wat kan beter?

Laat de deelnemers nadenken over de vraag en hun antwoorden. Dit kunnen er meerdere zijn allemaal op een volgende kleur post-its schrijven. Hulpvragen zijn:

- Is het kind/leerling/ouder altijd bij een gesprek over het kind/leerling?
- Wie mis je in het samenwerken rond de leerling?
- Is de ondersteuning altijd gericht op de toekomst (of alleen op het hier en nu)?
- Is de ondersteuning gericht op diverse leefgebieden (school, thuis, sportverenigingen etc.)

Laat de deelnemers de post-its in de cirkel plakken en ga daarna in gesprek over deze vraag.

Stap 5: Wat is mijn verlangen

Laat de deelnemers opnieuw eerst zelf opschrijven hoe voor hen de ideale situatie er uit ziet. Laat ze hun post-its (in weer een nieuwe kleur) plakken in de taart. En ga vervolgens in gesprek.

- Als je de samenwerking een cijfer moet geven, wat is er gewijzigd als dit met een punt zal stijgen?

Stap 6: Formuleer een gezamenlijk verlangen

Op basis van stap 4 proberen de deelnemers tot een gezamenlijk verlangen te komen. Hoe zou het interprofessionele team er idealiter op de school voor hen uit zien?

- Wie zijn er betrokken?
- Hoe en wanneer werk je samen?

Stap 7: En nu

Wat wordt de eerste stap die nu gezet kan gaan worden en laat de deelnemers ook zelf formuleren wat zij daarop gaan doen (iedereen is partner en kan dus een actie voor zichzelf formuleren).

Taart van ambities, inclusief uitgangspunten van het project:

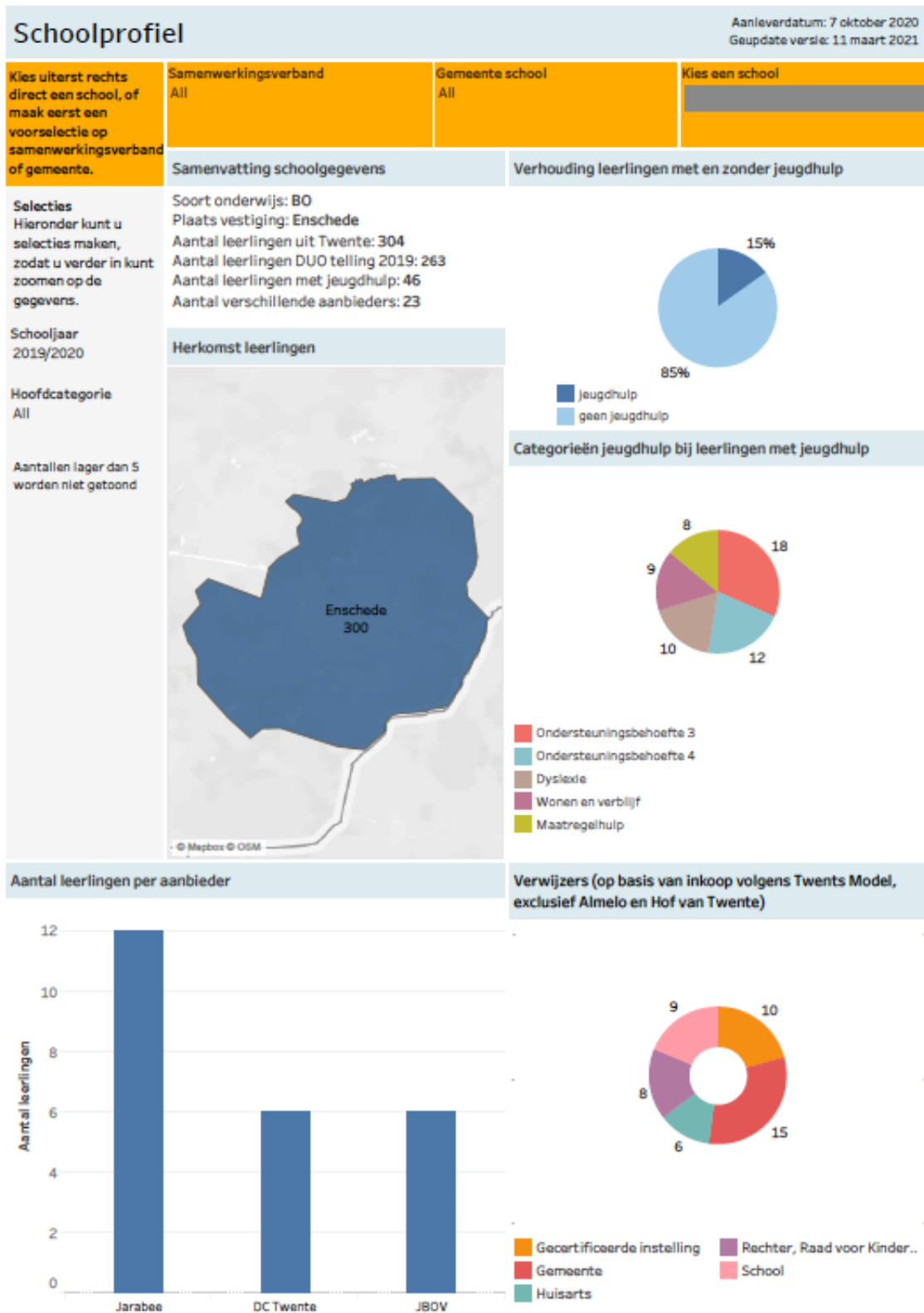
School: _____

Leidende principes:

1. Op tijd de ondersteuningsbehoefte herkennen
2. Snelheid in het organiseren van de ondersteuning
3. Ondersteuning ook gericht op mensen die betrokken zijn bij de kinderen en jongeren
4. Van 'het hier en nu' naar 'een toekomst met kans op een goed leven
5. Van 'het kind naar zorg' naar 'zorg naar het kind' (school is werkplaats)
6. Kind- klas – school benadering

Bijlage G. voorbeeld schoolprofiel

Bijlage H. Response to Intervention model (schoolaanwezigheid)

Met een schooldiploma op zak heb je meer kans op een goede baan. Je hebt minder ondersteuning nodig van de overheid. Bij jongeren die op school regelmatig afwezig zijn of die hun school niet afmaken, ligt dat heel anders. Zij presteren minder goed, hebben moeite een baan te vinden of hebben vaker ongeschoold werk. Ze lopen ook meer kans problemen te krijgen met hun psychische gezondheid en hun sociaal-emotionele ontwikkeling. Niet verwonderlijk dus dat het voorkomen, vroegtijdig signaleren en aanpakken van schoolverzuim uitermate belangrijk is.

Een aanpak met diverse componenten, vroegtijdige signalering en interventies en strategieën om de schoolstructuur te versterken, is effectief om schoolverzuim te voorkomen. Die aanpak moet passend zijn bij de school. Belangrijk daarbij zijn het versterken van het pedagogisch klimaat, de kennis van de interventies en de analyse van de schoolverzuimgegevens. Diverse professionals binnen de school vormen met elkaar een team. De teamleden geven leiding, stellen een plan van aanpak op, analyseren en monitoren de ontwikkelingen, en zetten stapsgewijs verbeteracties uit. Daarbij communiceren zij continu met alle betrokkenen: van leerlingen en ouders tot directie, leerkrachten, onderwijsondersteunend personeel en zorgprofessionals (leerplicht, jeugdarts, jeugdhulp etc.).

Drie niveaus in piramide

Maar om schoolverzuim goed te kunnen aanpakken, moet je eerst het verzuim in kaart brengen. Daarbij helpt het Rtl-model* (zie afbeelding). Rtl staat voor Response to Intervention. Met dit model kun je schoolverzuim inzichtelijk maken. Het model geeft je een kader om de aanwezigheid op school te bevorderen en helpt je bij de afweging over welke interventies - acties en maatregelen - je kunt inzetten om verzuim adequaat aan te pakken.

Het model kent drie niveaus. Het onderste niveau gaat over een schoolbrede strategie om alle leerlingen te stimuleren naar school te gaan en focust op het snel signaleren van problemen. In het tweede niveau richt de school zich samen met ouders en leerling op het inzetten van steun en het wegnemen van de oorzaken van het verzuim. Alle acties zijn gericht op het terugdringen van dit schoolverzuim. Niveau drie, de kleine topplaat, betreft de intensieve aanpak voor leerlingen met langdurig verzuim en complexere problemen. Hierna gaan we wat dieper in op deze drie niveaus.

NIVEAU 1: VOOR TENMINSTE 80 PROCENT VAN ALLE LEERLINGEN TOEREIKEND

Tijdig signaleren om erger te voorkomen

Op dit niveau bieden scholen alle leerlingen een sociaal en veilig klimaat. Aanwezigheid wordt gestimuleerd door algemene acties en maatregelen die een positief verblijf op school versterken. Ook het vroegtijdig signaleren van moeilijkheden valt binnen dit niveau. Deze maatregel is voor tenminste 80 procent van alle leerlingen toereikend. Daarvoor moet je het schoolverzuim goed monitoren en dreigend verzuim tijdig herkennen. Met acties en maatregelen probeer je verzuim te voorkomen. Ze zijn gericht op (1) het schoolklimaat, (2) de veiligheid, (3) de lichamelijke gezondheid van de leerling, (4) zijn of haar psychische gezondheid, en (5) de samenwerking met de ouders.

Hoe dat te doen? Door:

- a. goede onderlinge relaties en een stimulerende leeromgeving te realiseren;
- b. te werken aan sociale veiligheid op school en onder meer pestgedrag te voorkomen;
- c. op school aandacht te schenken aan hygiëne en gezond eten & drinken;
- d. de sociaal-emotionele ontwikkeling van leerlingen te versterken;
- e. ouders te stimuleren hun kind te helpen bij het leren.

Helpen bij spannende momenten

Ook is het belangrijk extra aandacht te hebben voor momenten of periodes die voor leerlingen spannend zijn. Denk aan overgang naar een volgend schooljaar. Je kunt leerlingen bijvoorbeeld helpen om de geleerde vaardigheden en lesstof vast te houden, zodat zij zich zekerder voelen en geen neiging hebben tot verzuim. Belangrijk in dit niveau is om snel en adequaat te signaleren én te reageren. Daarmee kun je erger voorkomen!

NIVEAU 2: VOOR 5-20 PROCENT VAN ALLE LEERLINGEN NODIG

Dreigend of kort verzuim meteen aanpakken

Op niveau 2 ben je al een stap verder. Je krijgt te maken met leerlingen die op het punt staan van school weg te blijven of die al (regelmatig) kort verzuim vertonen. Herken of erken dat er aspecten zijn die het voor de leerling minder makkelijk maken om naar school te gaan. Voor hen zijn de algemene acties en maatregelen - genoemd in niveau 1 - niet (meer) voldoende. Er zijn dus aanvullende interventies nodig. De te nemen acties moeten een concreet doel hebben die je als school samen met de ouders en de leerling bepaalt. Ouders zijn in deze fase een belangrijke partner om het schoolverzuim te stabiliseren en terug te dringen. Maar ook om te achterhalen waarom een leerling van school wegblijft.

Maatwerk met maatregelen

Op dit tweede niveau onderneem je vooral acties die gericht zijn op de individuele leerling. Ook zijn er nog algemene maatregelen die overeenkomen met die uit niveau 1, maar die extra belangrijk zijn voor jongeren die dreigen te verzuimen of regelmatig kort verzuimen. Als zij bij de school betrokken zijn, zullen ze meer geneigd zijn om naar school te (blijven) gaan. Het is dus zaak om ervoor te zorgen dat leerlingen zich gezien en gehoord voelen, dat ze de lesstof interessant vinden, dat ze leergierig blijven en dat ze de activiteiten op school blijven volgen. Maar hoe vergroot je hun betrokkenheid? Dat kan bijvoorbeeld met een maatjesprogramma. Een medeleerling wordt maatje en ondersteunt

hem of haar in het leven op en met school. Al met al is op dit niveau het monitoren en analyseren van verzuimgedrag en daarop acties ondernemen zeer belangrijk.

NIVEAU 3: VOOR SLECHTS 1-5 PROCENT VAN ALLE LEERLINGEN NOODZAKELIJK

Intensieve aanpak nodig

Er zijn ook leerlingen met ernstige en complexe problemen en met langdurig verzuim. Daarover gaat niveau 3. Zonder een intensieve aanpak is het waarschijnlijk dat deze leerlingen niet teruggaan naar school. Hoe langer iemand van school wegblijft, des te lastiger is het om hem of haar weer op school te krijgen. Dat vereist dus een vergaande aanpak. En dat kun je als school niet alleen. Bij alle acties in deze laag is het daarom belangrijk intensief samen te werken met de ouders, de leerling en bij de leerling betrokken jeugdhulpverleners.

Andere omgeving kan helpen

Samen met de ouders stimuleer je zo veel mogelijk de ontwikkeling van de leerling. En samen pak je de problemen aan. Hoe? Bijvoorbeeld door de leerling (tijdelijk of gedeeltelijk) onderwijs te geven in een aangepaste omgeving; een speciale klas, in een andere school of in een kleinere groep die een meer individuele aanpak makkelijker mogelijk maakt. De acties en maatregelen uit niveau 2 kun je hier toepassen, uitbreiden en intensiveren.

Samen optrekken met de ouders

Zoals gezegd, is de samenwerking met de ouders ook in niveau 3, uiterst belangrijk. Een oplossing zonder ouders en leerling is geen oplossing. Op dit niveau is meestal sprake van integrale problematiek. Niet alleen op school, maar ook thuis en in de vrije tijd bestaan er dan vaak ondersteuningsbehoeften. Door te luisteren naar ouders en leerling kom je te weten wat een leerling nodig heeft om het patroon van verzuim te doorbreken en wel naar school te gaan. En of ouders ondersteuning nodig hebben om het naar school gaan te stimuleren.

Netwerk aan hulpverleners

Naast ouders spelen ook externe instanties een sleutelrol. Denk aan de samenwerking met jeugdhulp, de gemeente - als verantwoordelijke voor de financiering van de jeugdhulp - en de leerplichtambtenaar. Samen met de leerling, de ouders, de school en de hulppartners moeten zij er mede voor zorgen dat het thuiszitten wordt tegengegaan. Met elkaar vormen deze betrokkenen een team in de aanpak van verzuim.

Intensieve ondersteuning

Kortom, het sleutelwoord bij niveau 3 is 'intensief'. Intensieve (integrale) ondersteuning en samenwerking, verzuim intensief monitoren; elke dag. Omdat de kans op terugval bij deze jongeren groot is, moet je mogelijk verzuim of terugval direct signaleren, bespreekbaar maken én aanpakken.

5 x effectieve aanpak!

1. Monitor regelmatig het verzuim bij alle leerlingen; dat helpt verzuim sneller te signaleren en bespreekbaar te maken.
2. Analyseer individuele situaties en achterhaal de reden van het verzuim.
3. Werk samen met ouders en leerling.
4. Gebruik de kennis en expertise van jeugdhulp en de jeugdgezondheidszorg.
5. Maar bovenal: voorkom verzuim. Maak werk van de maatregelen en acties in niveau 1. Wie school leuk vindt en zich er gezien, gehoord en veilig voelt, zal minder snel in het tweede of derde niveau terechtkomen.

Bijlage I. Uitwisseling persoonsgegevens

Informatie uitwisselen tussen betrokken professionals is cruciaal om jongeren en ouders zo goed mogelijk te kunnen ondersteunen. Maar: wanneer mogen we informatie delen en wanneer niet? In het project 'gegevens delen in Twente' zorgen we voor een integrale aanpak voor het delen van cliëntgegevens en helpen we professionals in te zien dat [de AVG juist helpend kan zijn in plaats van belemmerend](#).

Meer informatie over AVG én Interprofessioneel werken wordt z.s.m. toegevoegd in dit document.